

"הוי כנרת שלי ההיית? או חלמתי חלום?" סיפורה של חוות כנרת

העלייה השנייה

במשך מאות שנים התגוררו בארץ ישראל מתי מעט של יהודים שחיו בארבע ערים בלבד- בצפת, בטבריה, בחברון ובירושלים.

כך היה עד שקמה התנועה הציונית, ועולים חדשים החלו להגיע ארצה ולהקים את אט ישובים נוספים בארץ ישראל.

בעלייה הראשונה העולים היו ברובם בעלי משפחות, והם הגיעו ארצה עם ילדיהם והוריהם. קשישים, אנשים נשים וטף שהקימו את המושבות הראשונות. את רחובות ואת פתח תקווה, את ראשון לציון ואת גדרה.

העלייה השנייה הייתה שונה מהראשונה. היא החלה בשנת 1904, עת שלטו בארץ העות'מאניים, רוב העולים בעלייה הזו הגיעו לארץ ישראל ממזרח אירופה וחלקם הגיעו הנה מתימן.

יהודי מזרח אירופה סבלו מאוד בארצותיהם, הם סבלו מגזרות שנגזרו נגדם ורדיפתם בשל היותם יהודים.

באותם ימים ובהשפעת המצב העגום הזה, אלפי יהודים עזבו את מזרח אירופה כדי להגיע אל "העולם החדש", לאמריקה ולאוסטרליה, וגם למערב אירופה. מעטים מהם בחרו להגיע דווקא אל ארץ ישראל.

העולים לארץ התיישבו בחלקם בערים. ערי הישוב הישן וכן בערים חדשות יותר כמו חיפה ויפו.

בין עולי העלייה השנייה שהגיעו מאירופה היו צעירים, צעירים ממש-נערים ונערות שעזבו את משפחותיהם, ועלו ארצה בחבורות. אלו הגיעו לארץ בשם הציונות ואולי גם מתוך 'מרד נעורים' בהוריהם שנותרו מאחוריהם.

הם רצו ליצור בארץ "חברה חדשה" ו"אדם חדש".

הם החלו ליישב את הארץ והקימו בה ישובים חדשים וחוות חקלאיות בהן עבדו את האדמה במו ידיהם והגשימו את חלומם להיות חקלאים על אדמת ארץ ישראל, ולאכול מפרי עבודת האדמה שלהם. הם התנגדו לשמירת האדמות על ידי שומרים ערבים, שאיכרי הארץ נהגו לשכור עד אז. העולים רצו להיות השומרים בעצמם, להגן על בתיהם ועל אדמתם, בכוח זרועם ממש, וכך הוקמו בארץ ארגוני שמירה יהודיים- כמו 'בר גיורא' ו'השומר'. העולים חשבו שחשוב

שהם ידברו בשפה אחת, שפה המשותפת להם, בעברית. סימתם הייתה "עברי, דבר עברית".

חצר כנרת

כך קמה גם חוות כנרת, שהיום, על אדמותיה, יושב קיבוץ 'קבוצת כנרת'.

באותם הימים הכנרת נקראה בידי העולים ויושבי הארץ בשמה היווני "ימת גינוסר". בשנת 1908

הוחלט להקים על חופיה הדרום מערביים חווה חקלאית לימודית שתכשיר את הפועלים הצעירים לעבודת אדמת הארץ. אל החווה הגיעו נערים ונערות שעלו ארצה. ש"י עגנון, הסופר הנודע, בחר לקבוצה את שמה - "חצר כנרת" ובכך השיב לימה השוכנת למרגלות הרי הגולן את שמה התנכ"י- כנרת.

קבוצת הפועלים הקטנה שהגיעה אל החווה מנתה שמונה פועלים ופועלת אחת, שבראשם עמד משה ברמן האגרונום. אגרונום הוא אדם הבקיא בתורת החקלאות. תפקידו של ברמן היה להכשיר את הפועלים לתפקידם החדש.

החבורה הקימה בחצר חדר אוכל, ומבנים לטובת המשק- לולים וארווה, רפת ומחלבה ושובך יונים. נוסף על אלו בנה ברמן, על גדות הירדן, משאבת מים גדולה שנועדה לשאיבת מים מהירדן, המשאבה ניצב בתוך מבנה בן שתי קומות, המכונה "בית המוטור".

כל פועלי החווה התגוררו יחד במבנה אחד, מבנה 'החאן'. עוד באותה שנה קמה בסמוך לחווה החקלאית גם מושבה, וגם היא נקראה בשם... כנרת. עם הזמן הצטרפו לחבורה הראשונה בחווה פועלים נוספים, שלישיית גברים ועוד אישה אחת, שאז הייתה אלמונית, אך היום היא ידועה במיוחד בזכות השירים שכתבה... הלא היא, רחל בלובשטיין, רחל המשוררת.

החיים בחצר היו קשים, עבודת האדמה הייתה משימה כמעט בלתי אפשרית בחום הכבד, בסמוך לביצות, היתושים שהביאו עימם מחלות והתישו את הפועלים בחווה. הפועלים החדשים עזבו כלעומת שבאו והחווה ננטשה.

חלק מהפועלים נשארו בסביבת הכנרת, והקימו יחד חווה חדשה, לא הרחק מחצר כנרת שנזנחה, אותה ניהלו בכוחות עצמם. כך קמה ה'קבוצה הראשונה' – קבוצת דגניה.

אך בזכות קסמה של חצר כנרת, היא לא נותרה שוממה לזמן רב. על חופיה של הכנרת לצד קבוצת דגניה, נוסדה ב-1912 קבוצת כנרת. קבוצה שנקראה לעבור אל הכנרת, כדי לחזק את ההתיישבות על חופיה. לקבוצת כנרת הצטרפו אנשים ידועים, בהם למשל, הסופר והוגה הדעות א"ד גורדון.

חוות העלמות

הנהגת הישוב ראתה חשיבות בהקמת חווה לנשים בלבד, כדי להכשירן להיות פועלות, מפרנסות ועמלות עבור עצמן ועבור בני זוגן והמשפחה שהן עתידות להקים.

חנה מייזל, שהיתה דוקטור למדע, ועלתה לישראל מצרפת, נענתה לאתגר. היא הקימה את בית הספר החקלאי הראשון לנשים בישראל! חנה חכרה שטח אדמה סמוך לחוות כנרת, ובה הקימה את "חוות העלמות". חנה פרסמה את דבר הקמת חווה לנשים בלבד. שש תלמידות בסך הכול הצטרפו אל חנה להקמת החווה. כך קמה חוות הנשים הפועלות הראשונה. הן התגוררו בשני חדרים במבנה החווה. במהלך השנה תלמידות נוספות הצטרפו אל חנה, ובסה"כ עמד מספרן על חמש עשרה בסיומה של השנה הראשונה, בין המצטרפות היתה גם רחל המשוררת, ששבה אל כנרת. באותם ימים רחל כתבה את השירים שלה על הכנרת ועל תחושותיה בתקופה בה התגוררה בחווה.

תלמידותיה של חנה מייזל למדו חקלאות, עבדו את האדמה ופרנסו את עצמן בעמל רב.

בכל יום עבדו הנערות בשדה במשך שמונה או תשע שעות, ובערב התפנו ללימודים ולתכנון היום הבא. חנה לימדה אותן את עבודת גן הירק, והן התמחו בגידול ירקות. החווה הצליחה עד כדי כך שהעלמות מכרו את השתילים שגידלו במשתלה שהקימו. חנה ותלמידותיה ערכו ניסויים בחקלאות ובהרכבות עצים. בימים בהם מזג האוויר לא אפשר יציאה לעבודה בשדה, עמלו הבנות בתפירת בגדי עבודה ובלימוד בוטניקה, שהיא תורת הצמחים. את עבודתן ולימודיהן, וגם את שיחות החולין שלהן ניהלו הבנות בחווה בעברית בלבד.

בכל השבוע הן עבדו בעבודה הקשה בשדה

אך

ובמשק החלב בבקרים ובערבים למדו, בשבתות ובחגים יצאו לטיולים ובילוים משותפים. הן היו יורדות לכנרת לטובת רחצה משותפת, שכן לא הייתה מקלחת עבורן בכל חצר כנרת.

חנה רצתה לחנך את תלמידותיה

בראש ובראשונה לעבודת החקלאות, אך לא רק. היא רצתה שתלמידותיה יאהבו את הארץ ויבינו את חשיבותה של ארץ ישראל עבורן.

היא חשבה שכל נערה יהודית צריכה לדעת לסדר ולנקות ולהיות עקרת בית למופת. תלמידותיה חלקו עליה. מבחינתן החקלאות הייתה העיקר, והן לא ראו בעבודות הבית, או העבודה במטבח חשיבות גדולה.

על אף הצלחתה של חנה, חריצות תלמידותיה והצלחת גידוליהן, לאחר חמש שנים נסגרה חוות העלמות. בחוות כנרת חסרון הורגש. הירקות היו חסרים, צמחיית הנוי הזנחה והישוב כבר לא נראה מטופח ופורח ללא נשות חוות העלמות שטפחו אותם בשנות חייהן בכנרת.

תימני כנרת

לצד העולים הצעירים, הנערים והעלמות הפועלות, עלו לארץ גם משפחות שלמות מתימן.

אנשים מבוגרים, באים בימים, ילדים ונשים.

בשנת 1910, עוד בטרם קמה חוות כנרת, החליטו מספר משפחות יהודיות שחיו בתימן לעלות לארץ ישראל. תימן של הימים ההם, כמו ארץ ישראל, נשלטה בידי העות'מאניים, דבר שהקל את המעבר בין הארצות. בראש קבוצת המשפחות עמד הרב דוד צאירי. במשך שלושה שבועות צעדו ברגל הרב דוד והמשפחות שאיתו, עד שהגיעו לאונייה שהביאה אותם אל חופי ישראל. בתחילה השתכנו העולים בבית כנסת בחיפה. העולים שנזקקו לפרנסה בכדי להתקיים, נענו להצעת עבודה של איכרי חדרה, ועברו להתגורר בה. אך תנאי העבודה התבררו כקשים במיוחד ותנאי המגורים היו איומים, העולים מתימן נאצלו לישון בסוכות שנבנו בשדות בהם עבדו. כשהחורף הגיע הם שוכנו במתבנים, אלא שאלו נועדו לאחסון תוצרת חקלאית, ובוודאי שלא למגורים של משפחות שלמות. עכברים התרוצצו בין מיטותיהם וחפציהם של העולים, והיה ברור כי לא ניתן להמשיך ולהישאר לחיות שם.

שנתיים לאחר הגעת העולים לארץ, שנתיים קשות בהם עבדו וחיו בתנאים לא תנאים, הוצע לעולים לעבור אל כנרת. הובטח להם ע"י אנשי 'השומר' שבכנרת יקבלו מגורים נוחים ועבודה טובה שתספיק לכולם. החבורה התפצלה.

חלק מהעולים עצרו במושבה יבנאל בדרך לכנרת והשתקעו שם, וארבע עשרה משפחות ובהם הרב דוד צאירי בטחו בהבטחה שניתנה להם למגורים ראויים ועבודה מכבדת, והמשיכו אל חוות כנרת.

העולים הופתעו לגלות שהמקום שהוקצה להם הוא לא אחר מאשר 'בית המוטור', אותו בית משאבה על גדות הירדן ששימש להשקיית השדות. כל ארבע עשרה המשפחות שוכנו יחדיו במבנה הקטן שהיו בו חדר אחד גדול ושני חדרים קטנים. הצפיפות והדוחק אילצו את העולים למצוא פתרון אחר למגורים, והם בנו לעצמם בתי טיט בסמוך למשאבה.

העולים מתימן שהתיישבו בבית המוטור, פתחו את הבוקר בתפילת שחרית על חופיה של הכנרת, עבדו בייבוש ביצות, בנטיעת עצי אקליפטוס, וסבלו מאוד. סבלו מדוחק, מגניבות ומקדחת.

בשנת 1923 כתב הרב דוד צאירי להנהלה הציונית בארץ ישראל:

"זה לי אחת עשרה שנה שעזבתי את ארץ מולדתי תימן ואבוא ארצה-ישראל. ופה אני מתגורר במשאבת המים אשר על ידי המושבה 'כנרת'. ואני סובל פה הרבה מאוד. כל חמוריי נגנבו לי על ידי גנבים, שחדרו לתוך הבית וגם עופות אי-אפשר לי לגדל פה, יען שהשועלים אוכלים אותם וגם בלילה לא אנוח כי קול המכונה מנודדת שנתי מעיני.

ומחלת הקדחת תוקפת אותי לפרקים – זהו מצבי העגום פה בבית החרב הזה... ואין אדם יכול לדור בחרבה. ובכן, בהיות שהנהלה הציונית נזקקת תמיד לעזרתם של התימנים. לכן הנני מבקש מאת כבודו לחוש לעזרתי ולגאלני מהחרבה הזאת, שהביאתני עד כה. לסייע בידי שאוכל להתיישב ביישוב של יהודים בבית אשר יסכון לדירה."

על אף שההבטחה למגורים ראויים לא קוימה ולמרות הקושי והסבל רצו תימני כנרת להמשיך לעבוד את אדמתם ולהקים בה את יישובם. הם הצטרפו אל עבודת אדמת כנרת, וזכו לכינוי "תימני כנרת".

אך תושביה האחרים של כנרת, התנגדו לישוב עולי תימן, וטענו כי אין די מקום לכולם בחוות כנרת, הם טענו ששטח האדמה מוגבל, ואם יינתנו אדמות לתימני כנרת, ייפגעו פועלי החווה.

בשנת 1929 נאצלו תימני כנרת לעזוב. הוצע להם לעבור אל 'כפר מרמורק', שהיה מושב עולי תימן הראשון בישראל.

תימני כנרת, שאהבו את הכנרת והתגעגעו אליה, קראו לרחובו הראשי של יישובם החדש על שמה של הכנרת שנאלצו לעזוב.

במהלך השנים הפך הכפר לשכונה בלב העיר 'רחובות'. רחובה הראשי של השכונה, נקרא עד היום, רחוב כנרת.